

Azonosító
jel:

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2010. május 19.

FILOZÓFIA

EMELT SZINTŰ ÍRÁSBELI VIZSGA

2010. május 19. 14:00

Az írásbeli vizsga időtartama: 240 perc

Pótlapok száma	
Tisztázati	
Piszkozati	

**OKTATÁSI ÉS KULTURÁLIS
MINISZTERIUM**

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Fontos tudnivalók

- A feladatokat figyelmesen olvassa el, és pontosan értelmezze! A kifejtés során a témától ne térjen el!
- A feladatok megoldási sorrendje tetszőleges.
- A feladatok megoldásához kizárólag a feladatlapon megadott szövegek használhatók.
- Esetleges javításaihoz (kifestő, korrektor helyett) áthúzást alkalmazzon! Csak az egyértelmű javítás fogadható el.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

A rész (feladatonként 5-5 pont = 20 pont)

Feleletválasztós kérdéssor

Karikázza be a *helyes válasz* betűjelét!

1. Ki az az ókori gondolkodó, aki legfontosabb erényként a szeretetet, a bölcsességet és az alázatot jelöli meg?

A helyes válasz melletti betűt írja be a kipontozott helyre:

- .....
- A. Platón
B. Arisztotelész
C. Szent Ágoston
D. Szókratész

5 pont	
--------	--

2. Melyik fogalom *nem* tartozik a kanti filozófiához?

A helyes válasz melletti betűt írja be a kipontozott helyre:

- .....
- A. imperativusz
B. posztulátum
C. causa sui
D. a posteriori

5 pont	
--------	--

3. Kinek a nevéhez fűződik annak a modern filozófiai irányzatnak a megalapozása, amely szerint a tudomány feladata pusztán az érzékelhető jelenségek leírása és rendszerezése?

A helyes válasz melletti betűt írja be a kipontozott helyre:

- .....
- A. Karl Marx
B. Auguste Comte
C. Arthur Schopenhauer
D. Sören Kierkegaard

5 pont	
--------	--

4. Melyik gondolatra épül *Jean-Paul Sartre* emberértelmezése?

A helyes válasz melletti betűt írja be a kipontozott helyre:

- .....
- A. Az ember olyan élőlény, amelyiknek logosza van.
B. Az ember az, amivé önmagát teszi.
C. Az ember olyan gép, amely maga húzza fel rugóit.
D. Az ember gondolkodó nádszál.

5 pont	
--------	--

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

C rész (50 pont)

Esszé

Fejtse ki a három esszékérdés *egyikét* a megadott szövegrészlet felhasználásával! Az esszé terjedelme ne haladja meg lehetőleg a 2-3 oldalt!

1. Mit tekint Arisztotelész a filozófia tárgyának?

(Megadott műrészlet: Arisztotelész: Metafizika)

2. Mutassa be az akarat szabadságának problémáját Kant filozófiájában!

(Megadott műrészlet: Kant: Az erkölcsök metafizikájának alapvetése)

3. Hogyan mutatja be Nietzsche „Isten gyilkosát”? Értelmezze Nietzsche valláskritikáját a legrútabb ember „vallomása” alapján!

(Megadott műrészlet: Nietzsche: Imígyen szóla Zarathustra. A legrútabb ember)

(A szövegrészletek a feladatlap 7-11. oldalán találhatóak.)

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

1. Arisztotelész: *Metafizika*

Először is azt tartjuk, hogy a bölcsek mindent tud, már amennyire lehetséges, anélkül azonban, hogy az egyes esetekről mindről tudna. Aztán meg azt tartjuk bölcsnek, aki a nehéz és az embernek nem könnyen megismerhető dolgokat tudja megismerni. Az érzékelés nem számítható ide, mert ez mindnyájunknak közös birtoka, s ezért könnyű és a bölcsességhez nincsen köze. Továbbá minden tudományban az a bölcsőbb, aki szabatosabb tudással rendelkezik, és jobban tud másokat az okokra tanítani. S a tudományok közül is inkább a bölcsesség az, amelyet önmagáért és a tudás kedvéért óhajtunk, mint amelyet a belőle fakadó egyéb eredmények miatt keresünk; s az uralkodó tudomány magasabb rendű a szolgáló tudománynál, mert a bölcsnek nem kapnia, hanem adnia kell a parancsot, s nem ő tartozik másnak engedelmessé, hanem őt kell követni a kevésbé bölcsnek.

Ilyen és ennyi a mi nézetünk tehát a bölcsességről és a bölcseskről.

Ami már most e tételekből a mindentudóságra vonatkozik, az szükségképpen abban az emberben található meg, aki legnagyobb mértékben van az általánosról szóló tudomány birtokában – ez ugyanis bizonyos módon mind tudja az alapul szolgáló fogalmakat. De persze éppen ezt a legnehezebb tudni az embernek, tudniillik a legáltalánosabbat, hiszen ez esik az érzékletektől legtávolabb. Legszabatosabbak viszont azok a tudományok, amelyek különösen a végső alapelvek tudományai. A kevesebb elvből kiinduló tudományok ugyanis szabatosabbak, mint azok, amelyek még egyéb bővülést is szenvednek; így például az aritmetika szabatosabb, mint a geometria.

Sőt mások tanítására is az a tudomány alkalmas, amely az okokat vizsgálja; ugyanis azok tanítanak igazán, akik minden egyes dolognak megmondják az okát. Az önmagáért való tudás és megértés pedig a legnagyobb mértékben, legbiztosabban megszerezhető ismeret tudományának jut osztályrészül. Mert aki a tudást a tudás kedvéért választja, az főképp azt fogja választani, amelyik leginkább mondható tudománynak; ez pedig a legbiztosabban megszerezhető ismeret tudománya. Legbiztosabb ismeretek pedig az elvek és az okok, mert általuk és belőlük ismerjük meg a többi dolgokat, nem pedig ezeket az alájuk tartozók útján.

[...] Ha tehát nem volna más valóság a természet szerint alakultakon kívül, akkor a természettudomány volna az első tudomány; ha azonban van valami mozdulatlan szubsztancia, akkor ennek tudománya előbb való és ez az első, azaz általános filozófia, olyan értelemben, hogy első: s így a létezőről amennyiben létező, ennek feladata vizsgálni, abban is, hogy micsoda és abban is, hogy mint létezőt miféle határozományok illetik meg.

[...] Van egy tudomány, amely a létezőt mint létezőt vizsgálja, és vele mindazt, ami a létezőt önmagában és önmagáért megilleti. Ez egyetlen részleteket vizsgáló úgynevezett szaktudománnyal sem azonos. Mert egyetlen szaktudomány sem vizsgálja a létezőt mint létezőt, hanem kiszakítja a létező egy részét és az ezt illető járulékos tulajdonságokat kutatja. Így tesznek például a matematikai tudományok. Minthogy azonban mi az elveket és a legvégső okokat keressük, nyilvánvaló, hogy ezeknek valami önmagában és önmagáért való lényegiség elveinek és okainak kell lenniök ... Ezért nekünk is a létezőnek mint tisztán létezőnek kell az első okait megragadnunk.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

2. Kant: *Az erkölcsök metafizikájának alapvetése*

Ám hogy végre kifejtsük az önmagában megbecsülést érdemlő és minden további cél nélkül is jó akarat fogalmát, amely benne lakozik már a természetes józan észben is, és amelyet nem annyira tanítani kell, mint inkább róla felvilágosítást adni, hogy tehát kifejtsük ezt a fogalmat, amely a legelső helyen áll cselekedeteink egész értékének megállapításánál és feltétele minden egyébnek: vegyük szemügyre a kötelesség fogalmát; amely magában foglalja a jó akarat fogalmát, bizonyos szubjektív megszorításokkal és akadályokkal együtt ugyan, de ezek, ahelyett, hogy elrejtjenék és felismerhetetlenné tennék, az ellentét által csak jobban kiemelik és annál jobban kidomborítják azt.

Itt mellőzök minden olyan cselekedetet, amelyet a kötelességgel összeegyeztethetetlennek ismerünk fel, még ha ezek hasznosak is ennek vagy annak a célnak a szempontjából; mert ezeknél még csak fel sem merül a kérdés, hogy kötelességből fakadnak-e, minthogy éppenséggel ellentmondanak annak. Azokkal a cselekedetekkel sem foglalkozom, amelyek valóban megfelelnek ugyan a kötelességnek, amelyekre azonban az emberek közvetlenül semmilyen hajlamot nem éreznek, ám mégis elvégzik azokat, mert egy másik hajlam rákényszeríti őket. Itt ugyanis könnyen meg lehet különböztetni, hogy a kötelességnek megfelelő cselekvés kötelességből vagy önző céllal történt-e. Sokkal nehezebb észrevenni ezt a különbséget, ha a cselekedet megfelel a kötelességnek és ráadásul a szubjektumnak közvetlen hajlama is van rá.

Példának okáért csakugyan összhangban van a kötelességgel, hogy a szatócs ne követeljen túl nagy árat tapasztalatlan vevőitől, és ahol nagy a forgalom, ott az okos kereskedő nem is tesz ilyet, hanem rögzített, egyforma árat szab mindenkinek, úgyhogy a gyermek éppoly jól vásárol nála, mint bárki más. Tehát az embert becsületesen szolgálják ki; ám korántsem szabad ennek alapján azt hinnünk, hogy a kereskedő kötelességből és a tisztesség elveitől vezérelve járt így el: a saját haszna kívánta ezt; de nem tételezhetjük fel, hogy ezenkívül közvetlen vonzalmat is érez a vásárlók iránt és szeretetből nem ad az ár tekintetében kedvezményt egyiknek sem a másikhöz képest. Tehát a cselekedet nem kötelességből és nem is közvetlen hajlamból fakadt, hanem pusztán önző célt szolgált.

Ellenben mindenkinek kötelessége óvni az életét és ráadásul erre még közvetlen hajlamot is érez mindenki. Ámde emiatt semmilyen belső értéke nincs annak a gyakran aggályoskodó gondoskodásnak, amellyel az emberek nagy része az életét óvja, és ugyanezért nincs is semmilyen morális tartalom e gondosság maximáinak. Az emberek kötelességszerűen óvják ugyan az életüket, de nem kötelességből. Ha viszont a reménytelen búbanat és a kellemetlenségek az élet jó ízét egészen elvették, ha a boldogtalan – erős lélekkel, sorsán felháborodva, de nem csüggedten és leverten – kívánja a halált és mégis megtartja életét anélkül, hogy szeretné, tehát nem hajlamból vagy félelemből, hanem kötelességből: akkor maximájának morális tartalma van.

A második tétel: egy kötelességből fakadó cselekedet morális értéke nem abban a célban rejlik, amelyet általa el kell érni, hanem abban a maximában, amelynek alapján elhatározzák, tehát nem a cselekedet tárgyának valóságától függ, hanem pusztán az akarás princípiumától, amelynek alapján a cselekedet – a kívánóképeség tárgyaira való tekintet nélkül – létrejött. Az előzőekből kiderül, hogy a célok, amelyek cselekedeteink hatásai – mint az akarat céljai és mozgató rugói – semmiféle feltétlen és morális értéket nem kölcsönözhetnek a cselekedeteknek. Miben állhat tehát ez az érték, ha nem lehet az akaratban, amennyiben az a cselekedet remélt hatására van vonatkoztatva? Ez az érték nem lehet másban, csak az akarat princípiumában, tekintet nélkül azokra a célokra, amelyeket ezzel a cselekvéssel el lehet érni; mert az akarat éppen középütt van a priori princípiuma és a posteriori mozgató rugója között (melyek közül az előbbi formális, az utóbbi tartalmi), tehát mintegy válaszüton áll, és mivel

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

3. Nietzsche: *Imígyen szóla Zarathustra. A legrútabb ember*
(A műrészlet Wildner Ödön fordítása, amely 1908-ban jelent meg.)

És Zarathustrát sietős lába megint tovább vivé hegyen-erdőn és szeme keresett és egyre keresett, de sehol sem látta azt, a kit szeretett volna látni, a nagy veszedelemben forgót és vészkiáltót. S egész utján ujongott a szíve és hálával telt el. „Mily jókat ajándékozott nékem ez a nap” – úgymond – „kárpótlásul azért, hogy oly balúl kezdődék! Milyen furcsa beszélgető-társaim akadtak!

Szavaikon még soká rágódom majd, mint jó magokon; fogaim hadd morzsolják és öröljék, valamig tejként folynak lelkemben!”

Midőn azonban az út ismét szikla köré kanyarodott, egyszerre megváltozott a vidék és Zarathustra a halál birodalmába lépett. Itt fekete és vörös szirtek meredeztek: se fű, se fa, se madárhang. Ezt a völgyet minden állat kerülé, még a ragadozók is; csak egy fajta undok, vastag, zöld kigyó jött ide, ha elvénhedett, meghalni. Ennek okáért a pásztorok ezt a völgyet „kigyó-halál”-nak hívák.

Zarathustra pedig sötét emlékekbe merült, mert úgy érzé, hogy már egyszer volt ebben a völgyben. És sok minden nehezedék lelkére: úgy, hogy lassan ballagott és egyre lassabban, míg végezetre megállott. S ekkor, fölpillantva, meglátott valamit, a mi az úton ült, emberformájút, de alig embert, valami kimondhatatlant. És egyszerre elfogta Zarathustrát a nagy szégyen, hogy ilyesmit lát: elpirulva egészen ezüstös hajáig, elfordítá tekintetét és ezt a gonosz helyet már elhagyni készült. Ekkor azonban hangos lön a holt pusztaság: a földből valami fölbugygyant bugyborékolva, hörögve, mint a hogy éjjente a víz bedugult csöveken át bugyborékol és hörög; és végtére emberi hang és emberi beszéd lön belőle, s ez így hangozék:

„Zarathustra! Zarathustra! Találd ki talányom! Szólj, szólj! *Milyen bosszú vétetik a tanún?*

Visszacsallak, itt tükörsima a jég! Vigyázz, vigyázz, hogy büszkeséged itt ne törje lábát!

Bölcsnek állítod magad, büszke Zarathustra! Hát találod ki a talányt, kemény diótörő – a talányt, a ki vagyok! Szólj hát: ki vagyok én!”

– Midőn azonban Zarathustra e szavakat hallotta vala, – mit gondoltok, mi ment végbe lelkében? *Szánalom szállá meg*, s egyszerre lebukék, valamiképpen a tölgyfa lebukik, a mely soká állott vala ellen a sok fejszésnek, lebukik tompa zuhanással, nagy hirtelen, megijesztvén még azokat is, a kik ledönteni akarták. De íme megint felugrék és ábrázata kemény lön.

„Megismerlek” – mondá érces hangon – „*te az isten gyilkosa vagy!* Hagyj utamra mennem.

Nem *viseléd* el, a ki téged látott, – a ki át meg át látott rajtad, te undokok undoka! Bosszút állottál ezen a tanun!”

Im-ígyen szóla Zarathustra és elindult; ám a kimondhatatlan megragadá köntöse csücskét és elkezde újból bugyborékolni és szavakat keresni: „Maradj!” mondá végre –

– maradj! Ne menj el mellettem! Eltaláltam, milyen fejsze döntött le: Légy üdvöz, hogy újra állasz!

Jól tudom, eltaláltad, mi nyomja annak a lelkét, a ki őt megölé, az isten gyilkosának lelkét. Maradj! Ül mellém, nem kérem hiába.

Kihez törekedhettem, ha nem hozzád? Maradj, ülj le! De ne nézz reám! Becsüld meg im-ígyen – rútságomat!

Üldöznek: íme, *te* vagy utolsó menedékem. *Nem* gyűlöletükkel, *nem* „fogdmeg”-eikkel; – óh, az ilyen nyomon-követést kigúnyolnám, büszke és vidám lennék!

Avagy nem diadalmaskodott – eleddig mindig az, a kit nyomomon üldöztek? És a ki jól követ nyomon, az könnyen megtanúl *követni*: – hisz már a dolognak nyomában van! De *részvétük* az –

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

---

részvétük az, a mi elől menekülök és hozzád menekülök. Óh Zarathustra, védj meg te, utolsó menedékem, te egyetlen, a ki kitaláltál engem:

– kitaláltad, mi nyomja a lelkét, annak, a ki *őt* megölte. Maradj! És ha már menni akarsz, türelmetlen: ne menj azon az úton, a melyen én jövök. *Az* az út rossz.

Haragszol reám, hogy már nagyon is soká töröm a szót? Hogy tanácsot adok néked? De tudd meg, én adom, én a legrútabb ember, a kinek lába is a legnagyobb, legnehezebb. Minden utat agyontaposok, pocsékká taposok.

Hogy azonban te elhaladtál mellettem, s némán, hogy elpirultál – jól látám –: arról rád ismerek, Zarathustra.

Bárki más alamizsnáját dobja vala nékem, részvétét szemmel, szóval. De erre nem vagyok eléggé kedves, ezt kitaláltad –

– erre túlságosan *gazdag* vagyok, gazdag nagy, borzasztó, rút és kimondhatatlan dolgokban! Szégyenkezésed, Zarathustra, *megtisztelt* engem!

Csak ügyyel-bajjal kerülék ki a szánakozók tolongásából – hogy megtaláljam az egyetlen, a ki ma hirdeti „szánakozni tolakodás”, – hogy megtaláljalak téged, óh Zarathustra!

– akár isteni, akár emberi részvét: a részvét a szemérmest sérti. És segíteni nem akarni, úgy lehet, előkelőbb dolog, mint az az erény, a mi segítségre siet.

Ma azonban minden legkisebb ember is erénynek hívja a részvétet: – ezek nem tisztelik a nagy szerencsétlenséget, a nagy rútságot, a nagy nem-sikerülést.

Mindezeket semmibe sem véve tekintek tova, miként a kutya tovatekint a nyüzsgő juhnyáj háta fölött. Apró, jó gyapjas, jó akaratú szürke emberkéek ők.

Miképen a kócsag megvetve néz el, tova, sekély tavak fölött, hátravetett fejjel: azonképen nézek én el, tova kis hullámok, kis hajlamok, kis akaratok és lelkek fölött.

Nagyon is soká adának igazat nekik, ezeknek a kis embereknek: *így* végre a hatalmat is megadák nekik s ők most azt tanítják: „csak az a jó, a mit kis emberek hagynak jóvá”.

És „igazság” ma az, a mit a prédikátor is mondott a ki maga is közülök eredt vala, az a különös szent és a kis emberek szószólója, a ki magáról ezt a bizonyosságot tette: „én – vagyok az igazság”.

Ez a szerénytelen ember már régóta duzzasztja a kis embereket, – ő, a ki nem csekély tévedést tanított, tanítván: „én vagyok az igazság”.

S kapott-e a szerénytelen valaha udvariasabb feleletet? – Te pedig, Zarathustra, elmenél mellette és mondád: „Nem! Nem! Háromszor nem!”

Óva-intél tévedésétől, óva-intél s mint első, a szánalomtól – nem mindenkit, nem senkit, hanem téged és a magadfajtáját.

Szégyelled a nagyon szenvedő szégyenét; és valóban, ha így szólsz: „a szánalomtól nagy felhő borúl reánk, vigyázatok, emberek!” – ha azt tanítod „minden teremtő kemény, minden nagy szeretet fölülemelkedik szánalmán”: óh, Zarathustra, mennyire betanulád a vihar-jeleket!

De te magad – magad is intsed-óvjad *tulajdon* szánalmaidtól is! Mert sokan készülnek feléd; sok szenvedő, kételkedő, kétségbeeső, fuldokló, fázó-didergő.

Magam elől is óva intelek. Kitaláltad legjobb, legrosszabb talányomat, enmagamat és azt, hogy mit tevék. Ismerem a fejszét, a mely megejt téged.

De ő neki – meg *kellett* vala halnia: *mindent* látó szemével látá az emberlélek mélységeit és fenekét, minden rejtett gyalázatot és rútságot.

Szánalma nem ismert szégyent: belebujt legrondább zugolyaimba is. Ennek a fölötté-kiváncsinak, fölötté-tolakodónak, fölötté-szánakozónak meg kellett halnia.

Mindig *engem* látott: az ilyen tanún bosszút akarék állani – vagy inkább magam sem élek.

Az istennek, aki mindent látott, *még az embert is*, ennek az istennek meg kellett halnia! Az ember nem *viseli* el, hogy ilyen tanu éljen.”

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
